

96-546

Federatie van Kunstenaarsverenigingen

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Mits tijdig aangevraagd
is verlenging met 4 weken mogelijk, tenzij de publikatie
inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

31 OKT. 1996

11 NOV. 1996

--	--	--

: obf. 221: y. 071: 331.105.44: (1992): (060. 57): "1992/2000": = 10:

96-546

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Beleidsplan 1997-2000

INHOUD

1	INLEIDING	2
2	TAKEN	3
	2.1 Beleidsbeïnvloeding	3
	2.2 Informatie-uitwisseling	3
	2.3 Platformfunctie	5
3	NIVEAUS	7
	3.1 Landelijk kunstbeleid	7
	3.2 Lagere Overheden	7
	3.2.1 Gemeenten	7
	3.2.2 Provincies	8
	3.3 Internationalisering	8
4	BELEIDSTHEMA'S EN DOELSTELLINGEN	10
	4.1 Bovensectorale beleidsthema's en doelstellingen	10
	4.1.1 Landelijk hoofdthema's	10
	4.1.2 Auteursrecht	10
	4.1.3 Kunstvakonderwijs	11
	4.1.4 Kunsteducatie	12
	4.1.5 Mediabeleid	12
	4.1.6 Beroepserkenning	12
	4.1.7 Kunstenaars en de bijstand	13
	4.2 Sectorale beleidsthema's en doelstellingen	14
	4.2.1 Letteren	14
	4.2.2 Beeldende kunst	14
	4.2.3 Fotografie	15
	4.2.4 Vormgeving	15
	4.2.5 Theater	16
	4.2.6 Dans	17
	4.2.7 Muziek	17
	4.2.8 Film	18
5	DE INTERNE ORGANISATIE VAN DE FEDERATIE	18
	5.1 Draagvlak	18
	5.2 Onderzoek	19
	5.3 Informatiebrochures	20
	5.4 Overige dienstverlening	20
	5.5 Wat aanvullende feiten	20
6	DE FINANCIËLE CONSEQUENTIES	22
7	CONCLUSIES	24

1 INLEIDING

Op 5 januari 1946 vond in het Stedelijk Museum in Amsterdam de officiële oprichtingsvergadering plaats van de Nederlandse Federatie van Beroepsverenigingen van Kunstenaars. Nu, vijftig jaar later, staat de Federatie van Kunstenaarsverenigingen nog steeds voor dezelfde opdracht om vorm te helpen geven aan een volwaardig kunstbeleid. Hoewel er veel bereikt is, blijft er nog het nodige te bereiken over.

In de afgelopen jaren, gedurende de periode van het huidige kunstenplan, is de Federatie bewust teruggekeerd naar haar meer oorspronkelijke uitgangspunt: het beïnvloeden van het beleid vanuit de positie van de kunstenaar. Het gaat ons om het verbeteren van de artistieke, economische en sociale mogelijkheden voor zowel de kunst als voor de kunstenaar. Daar is in feite al ons werk op gericht en daarop richt zich dan ook dit beleidsplan.

Het verkrijgen en de doorgifte van informatie en onze functie als platform van kunstenaars en ontwerpers ondersteunen het proces van beleidsbeïnvloeding. Dat speelt op verschillende niveaus: lokaal, regionaal, landelijk en internationaal. Het gaat ook om meerdere beleidsterreinen, naast het culturele ook het economische, financiële, sociale en juridische.

Om gezamenlijk sterker te staan verenigen een groot aantal beroepsorganisaties van kunstenaars en ontwerpers zich nu al zo'n vijftig jaar in de Federatie. Ons beleidsplan 1997 - 2000 geeft aan dat we op de ingeslagen weg door willen gaan: wat goed werkt continueren en waar dat gewenst is taken uitbreiden en verbeteren.

2 TAKEN

In het vorige beleidsplan (1993 - 1996) is aangegeven welke ontwikkelingen voor de Federatie van Kunstenaarsverenigingen centraal stonden. De Federatie ging zich weer volledig richten op haar oorspronkelijke, beleidsbeïnvloedende taakstelling en wilde weer zichtbaar en actief aanwezig zijn op het terrein van het kunstbeleid. De Federatie wilde in het eigen beleid het 'bovensectorale' versterken, zonder overigens het specifieke werk binnen de afzonderlijke sectoren los te laten.

Zoals uit de (uitgebreide) verslaglegging van de afgelopen jaren blijkt, is daaraan goed voldaan. In de komende periode willen we die lijn, met enkele bijstellingen, doortrekken. De Federatie van Kunstenaarsverenigingen richt zich daarbij op de volgende drie taken:

- o beleidsbeïnvloeding
- o informatie-uitwisseling
- o platformfunctie

2.1 Beleidsbeïnvloeding

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is in de huidige kunstenplanperiode teruggekeerd naar de oorspronkelijke doelstellingen, zoals die vijftig jaar geleden ontwikkeld zijn. Het idealisme van de eerste jaren heeft zich uitgekristalliseerd in een pragmatisch opererende organisatie waarbij het eigen perspectief van kunstenaars en ontwerpers op kunst en cultuur in de samenleving het uitgangspunt is. Hoewel de nadruk daarbij op het kunstbeleid ligt, speelt in toenemende mate het beleid op economisch, sociaal, buitenlands, juridisch en fiscaal gebied een belangrijke rol. Ook het onderwijsbeleid vereist aandacht.

De Federatie richt zich daarbij niet alleen op wat er bij de nationale, regionale of lokale overheid gebeurt, of - niet te vergeten - bij de Europese instellingen, maar ook op het functioneren van de markt en de ontwikkelingen op mediagebied.

De afzonderlijke beroepsverenigingen, hoe goed ze ook functioneren binnen de eigen sector, zijn qua omvang en samenstelling vaak niet in staat om op dit brede terrein voldoende invloed uit te oefenen. Door samen te werken binnen de Federatie zijn ze beter in staat de visie van kunstenaars en ontwerpers te laten doorklinken bij overheden, politieke partijen, media en maatschappelijke organisaties.

De Federatie ziet het opzetten van een efficiënte lobby voor een helder beleid op het gebied van kunst en cultuur als haar belangrijkste taak. De diversiteit en duurzaamheid van de relaties met de verenigingen maken een evenwichtige visie mogelijk.

De Federatie heeft zich in de afgelopen periode dus gericht op het versterken van haar 'bovensectorale' inbreng. Daarmee werd het niveau van de directe belangenbehartiging overstegen en werd ook het eenzijdig benadrukken van beeldende kunst en vormgeving voorkomen.

2.2 Informatie-uitwisseling

Informatie is essentieel voor alles wat de Federatie van Kunstenaarsverenigingen doet. Wij werken vanuit de beroepservaringen van kunstenaars en ontwerpers. Het bundelen, uitwisselen

en toetsen van die ervaring is dus een startpunt. Om die ervaringen om te zetten in inbreng in beleid, moet de Federatie kennis en informatie hebben over dat beleid. Het gaat daarbij om de diverse overheden en vele beleidssectoren, dus ook om een grote behoefte aan kennis en gegevens. Door ons hiervoor langdurig en intensief in te zetten zijn we steeds beter in staat hierin te voorzien. Dat gaat niet altijd gemakkelijk, want ook in onze informatie-maatschappij moet wezenlijke informatie meestal bevochten worden. We hebben ons daarvoor ook ingespannen, omdat informatie de sleutel is tot elk succes bij beleidsbeïnvloeding. Zo zijn we bijvoorbeeld door het vroegtijdig signaleren van de mogelijke gevolgen van de nieuwe Algemene Bijstandswet (ABW) er uiteindelijk in geslaagd dat punt op de politieke agenda te krijgen. Een ander voorbeeld is onze 'specialiteit': het signaleren van ontwikkelingen in de kunstenbudgetten.

De Federatie is op dit moment dan ook ruim voorzien van schriftelijke informatie vanuit de verschillende beleidsniveaus: internationaal, landelijk, regionaal en lokaal. In toenemende mate verkrijgen we ook digitale gegevens. De ervaring heeft ons geleerd dat we nu ordening moeten aanbrengen in onze informatie. Bovendien kunnen we door de verzwaring van de werkdruk in de afgelopen periode - bij een gelijk gebleven formatie - veel gegevens wel verkrijgen, maar daar niet adequaat gebruik van maken. We hebben dan ook dringend een medewerk(st)er documentatie en informatie nodig. Het verzamelen, ordenen en (gericht) doorgeven van beleidsrelevante informatie is de primaire taak binnen deze nieuwe functie. De andere aspecten van deze functie komen hierna nog aan de orde.

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen verstrekt ook informatie: kennis en gegevens over beleidsmatige ontwikkelingen die voor de beroepspraktijk van kunstenaars en ontwerpers van belang kan zijn. Dat doen we vooral via platforms en overleggen. Naar alle leden van de aangesloten organisaties en anderen gebeurt dat via FederatieNieuws. In ons vorige beleidsplan signaleerden we het probleem dat we geen rechtstreeks communicatiekanaal hadden met de individuele leden. Daarom had het versturen van ons blad naar alle leden de hoogste prioriteit. We zijn er in geslaagd in deze periode FederatieNieuws met de geplande frequentie van vier keer per jaar uit te brengen. FederatieNieuws is voor ons ook een instrument voor beleidsbeïnvloeding. Wij sturen het ook naar mensen die een belangrijke rol spelen in het beleid (politici, ambtenaren en adviseurs). Voor sommige onderwerpen, zoals de kunstbudgetten, de provinciale of lokale kunstpolitiek en de Europese Unie is het vaak de enige informatiebron.

Zoals in hoofdstuk 5.1 van dit beleidsplan aan de orde komt, is er de reële mogelijkheid dat de Federatie alsnog bereikt wat vijftig jaar geleden niet lukte: (nagenoeg) alle kunstenaarsorganisaties verenigen. Het aantal individuele leden zou dan zo flink kunnen groeien dat de kosten van FederatieNieuws zouden verdubbelen, een stijging met 50.000 gulden.

Hoewel het vier keer per jaar samenstellen en verzorgen van FederatieNieuws al een bijzonder arbeidsintensieve klus is, lijkt het ons wenselijk daarnaast ook een klein bulletin per sector te ontwikkelen. Op een betrekkelijke eenvoudige manier kan periodiek, per sector, wat voortgangsinformatie en actualia gestuurd worden naar de leden van platforms, bestuursleden en bureaus van de beroepsverenigingen. Een beperkte oplage dus, en de kosten van de uitvoering kunnen heel bescheiden zijn, maar het werk daaraan is niet binnen de bestaande formatie op te vangen.

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen wordt steeds afhankelijker van digitaal overgedragen informatie. We gebruiken vooral on-line databases en het World Wide Web van Internet.

Dat is onmisbaar voor het verkrijgen van gegevens van de nationale en de Europese overheid, en naar verwachting binnen enkele jaren ook voor het materiaal van de lagere overheden en andere instellingen. Wij gebruiken onze toegang tot het Internet ook voor onze internationale contacten, zoals met de European Forum for Arts and Heritage (EFAH) in Brussel. Dat is tijd- en kostenbesparend.

Wij willen binnenkort onze huidige actieve aanwezigheid op het Internet ook ten gunste van anderen aanwenden door zelf een web-site op het World Wide Web te openen. Zo zijn we gemakkelijker bereikbaar en kunnen we en sneller en/of vollediger beleidsrelevante informatie (door)geven.

De eigen PR is voor veel instellingen van belang. Voor een organisatie als de Federatie is het extra belangrijk. Publiciteit is immers een van de instrumenten van beleidsbeïnvloeding. De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is de afgelopen jaren uit de anonimiteit gekomen. Wij leveren onze inbreng steeds meer via de kranten en de radio, terwijl ook het NOS-journaal enkele keren aandacht aan ons heeft besteed. Hoewel we zeker niet ontevreden zijn over de verbeteringen, willen we in de toekomst toch doelbewuster en professioneler met onze PR omgaan - juist omdat het voor beleidsbeïnvloeding zo'n onmisbaar instrument is.

Het is na het voorafgaande duidelijk dat de Federatie van Kunstenaarsverenigingen haar steeds actievere bijdrage in het verkrijgen en verstrekken van informatie wil voortzetten in de periode van de nieuwe cultuurnota. Daarom is onze hoogste prioriteit voor de komende cultuurnota een extra formatieplaats voor documentatie en informatie. Zoals hiervoor al is aangegeven zal deze functionaris (m/v) zich allereerst moeten richten op het zoeken, ontvangen, ordenen en verspreiden (ook via sector-bulletins) van beleidsrelevante informatie en vervolgens een bescheiden rol kunnen spelen bij onze eigen PR en aanwezigheid op het Internet.

2.3 Platformfunctie

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen heeft een platformfunctie voor kunstenaars en ontwerpers. De Federatie biedt kunstenaars (en ontwerpers) de mogelijkheid hun opvattingen over het kunstbeleid ontwikkelen en formuleren.

Dat gebeurt uiteraard in de verschillende, daartoe georganiseerde bijeenkomsten. Voor de meeste sectoren bestaan zulke overleggen: beeldende kunsten, vormgeving, theater, dans en muziek. De bovensectorale onderwerpen leiden ook regelmatig tot gericht overleg, zoals een auteursrechtplatform, bijeenkomsten over kunsteducatie, kunstvakonderwijs, enzovoort. Bij dit alles heeft de Federatie ook een initiërende rol. Over diverse onderwerpen, zoals beroeps erkenning, de uitstroom uit het kunstvakonderwijs of het voorkomen van een aparte groep 'sociale' kunstenaars brengt de Federatie ook de discussie binnen de sector zelf op gang.

Hoewel we zeker ook een platform zijn van vele betrokkenen in (een bepaald deel van) de kunstensector, is onze kerntaak het helpen formuleren en uitdragen van de opvattingen van de makers en uitvoerders van de kunsten. Het gaat om een wezenlijke factor in de kunst, die in het beleid te vaak over het hoofd wordt gezien. In tegenstelling tot de andere beleidssectoren van de overheid, hadden de beleidsvoorbereiders in de kunstensector tot voor kort grote moeite met specifieke aandacht voor de makers en uitvoerders: de kunstenaars. De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is dan ook verheugd over de inzet van staatssecretaris Nuis, zoals verwoord in 'pantser of ruggegraat'. Wij richten ons voortdurend en van oudsher op

aspecten daaruit, zoals weergegeven onder de hoofdlijn 'de makers en de verkenner's'.

In de praktijk blijkt overigens dat de overheden in onze sector veelvuldig gebruik maken van de mogelijkheden om via de Federatie van Kunstenaarsverenigingen een gespreksplatform met de meest direct betrokkenen te ontwikkelen. Op vele momenten en bij vele onderwerpen werkt de Federatie daarbij, zoals ook uit dit beleidsplan blijkt, voor een veel bredere groep dan alleen de eigen leden.

Wij gaan er ook vanuit dat een zelfstandige, goed geïnformeerde en hoogwaardige inbreng van de kunstproducenten van belang is voor het beleid en de beleidsontwikkeling in de kunsten, en daardoor voor de kwaliteit van onze samenleving. In het overheidsbeleid voor andere sectoren van de samenleving wordt het minder onlogisch gevonden steun te geven aan de mogelijkheden van de meest direct betrokkenen om eigen inbreng te leveren. Dat kan, bijvoorbeeld in sectoren als volksgezondheid of milieu, ook door deze financiële steun te geven om zichzelf daartoe goed te kunnen organiseren.

3 NIVEAUS

3.1 Landelijk kunstbeleid

Uiteraard is een groot deel van het werk van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen, ondanks verbreding naar zowel de lagere als de Europese overheden, gericht op het beleid van de rijksoverheid. Daar worden nog steeds de belangrijkste beleidsbeslissingen genomen. Wij hebben ons daarbij de afgelopen jaren niet alleen op het ministerie van OCW (eerst WVC) gericht, maar ook op die van Sociale Zaken, Justitie, Economische Zaken en Financiën. Het is ons steeds beter gelukt om ook op die beleidsterreinen, voor zover van belang voor kunst en cultuur, een actieve rol te spelen. Die ontwikkeling zal worden doorgezet.

De Federatie spant zich voortdurend in om in de politiek voldoende aandacht te krijgen voor het kunstbeleid en de beroepspositie van kunstenaars en ontwerpers. Dat is altijd een onderdeel van ons werk, maar is dat in verhevigde mate ten tijde van verkiezingen en kabinetsformaties. Al in de fase van de voorbereiding van de verkiezingsprogramma's zijn wij actief. We hebben bij de vorige landelijke verkiezingen onze inhoudelijke inbreng eerst verwoord in de 'checklist' met honderd punten voor cultuurbeleid en daarna, samen met de Kunstenbond FNV, in acht hoofdpunten. Op verschillende momenten zijn de partijen hiervan op de hoogte gebracht. Bij verschillende partijen is onze inbreng in de verkiezingsprogramma's terug te vinden. We hebben ook een overzicht gepubliceerd van wat de partijen over kunst, cultuur en media in het programma's te melden hebben. Dergelijke activiteiten willen we blijven verrichten.

3.2 Lagere Overheden

In het beleidsplan 1993-1996 heeft de Federatie ook benadrukt zich niet alleen te willen richten op meerdere ministeries en op het internationale niveau, maar ook op de lagere overheden. Daarmee zet de Federatie zich al enige jaren in voor, zoals Aad Nuis dat noemt, een goed cultureel stadsleven.

3.2.1 Gemeenten

Al rond 1993 hebben we, in samenwerking met anderen, afzonderlijke gesprekken gevoerd over het beeldende kunstbeleid met de wethouders voor kunst en cultuur van meer dan veertig gemeenten. Omdat zulke arbeidsintensieve contacten niet altijd mogelijk zijn wordt ook overlegd met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Daarnaast zijn er meer intensief contacten geweest met een aantal middelgrote gemeenten en de grote steden. De meest permanente aandacht wordt besteed aan het beleid van de gemeente Amsterdam: dat uiteraard vanwege het grote belang, ook voor de landelijke situatie.

De vijfenveertig grootste gemeenten zijn op verschillende momenten benaderd om hen te stimuleren volwaardige aandacht te geven aan kunstbeleid en de plaats van kunstenaars daarin. Samen met de Kunstenbond FNV heeft de Federatie een programma op hoofdpunten geschreven voor een goed gemeentelijk kunstbeleid. Dit is toegestuurd naar (bijna) alle partijen in de betreffende gemeenteraden zitting hadden (honderden adressen). Op de verschillende beslistende momenten hebben we ons tot die gemeenten, partijen, onderhandelaars en uiteindelijk wethouders gericht.

We willen de relatie met de gemeenten in de nieuwe cultuurnota-periode verder ontwikkelen. De steden zijn immers, nu ook in het rijksbeleid, steeds belangrijker voor een levendig en veelzijdig kunstklimaat. De gemeenteraadsverkiezingen die in die periode zullen plaatsvinden vragen van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen opnieuw een intensieve benadering.

Door de Federatie is een uitgebreid onderzoek gedaan naar de besteding van de 35 miljoen gulden aan gedecentraliseerd gelden voor beeldende kunst en vormgeving. Dit project is uiteindelijk met succes door de Raad voor de Kunst afgerond.

Bestuurlijke ontwikkelingen zoals de 'convenanten' en de stadsprovincies zijn, omdat ze essentieel kunnen zijn voor het toekomstige kunstbeleid, regelmatig door de Federatie becommentarieerd. We zullen de convenanten positief kritisch blijven volgen. En, mocht er toch ooit een opdeling van de grote steden plaatsvinden, dan zullen wij opnieuw bepleiten dat het kunstbeleid 'centraal' wordt bepaald. De Federatie bereidt, in samenwerking met het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) discussie(s) voor over de ontwikkeling van kunst en cultuur in de VINEX-gemeenten.

3.2.2 Provincies

De aandacht voor het provinciaal beleid was bij de Federatie al eerder redelijk ontwikkeld. Zo bestaat er, al vanaf halverwege de tachtiger jaren, een regelmatig door de Federatie georganiseerde provinciale ontmoeting.

Voor de beïnvloeding van het beleid van de provincies proberen we ten tijde van de provinciale verkiezingen eenzelfde strategie te volgen als bij de gemeenteraadsverkiezingen.

De in 1994, samen met en in de provincie Groningen, georganiseerde provinciale ontmoeting ging over de gevolgen van de nieuwe bestuurlijke verhoudingen voor het kunstbeleid. Met bijdragen van onder andere minister d'Ancona en Jan Riezenkamp werden vooral de convenanten tussen de diverse overheden besproken. Daarbij kwam uiteraard de verhouding, zo niet keuze tussen de provincie en de (kern)gemeente aan de orde.

3.3 Internationalisering

Zoals in ons beleidsplan 1993-1996 is aangekondigd, heeft de Federatie van Kunstenaarsverenigingen zich in de afgelopen periode in het bijzonder op internationalisering gericht. Voor het werk van de Federatie is vooral Europa en met name de Europese Unie van belang. Hoewel we op dit terrein voorlopersfunctie vervullen, houden we wel voortdurend in de gaten dat het beleidsmatig zwaartepunt in het binnenland ligt.

Ons onderzoek naar de organisaties van kunstenaars en ontwerpers in de diverse Europese landen is in december 1995 afgerond. Dank zij dit onderzoek hebben we een netwerk in Europa opgebouwd. Het onderzoek kende verschillende fasen. De resultaten van de eerste fase(n) zijn de afgelopen jaren gebruikt bij de oprichting van een Europese organisatie van kunstenaarsorganisaties. Met de formele oprichting van de European Council of Artists (ECA) in mei 1995 is met behulp van dit onderzoek één van de belangrijke doelstellingen van het onderzoek al gerealiseerd, nog voordat de officiële resultaten gepubliceerd zijn.

De oprichting van de ECA is vooral tot stand gekomen door een gezamenlijke inspanning van de Deense Kunstenaarsraad en de Nederlandse Federatie van Kunstenaarsverenigingen. Bij de oprichting, die ook door de Europese Unie en de Raad van Europa is ondersteund, waren 22 landen vertegenwoordigd. Mede omdat de Denen zo'n actieve rol hebben en de Deense regering het initiatief financieel steunt, is Kopenhagen momenteel de vestigingsplaats. De belangrijkste taak is het beïnvloeden van het beleid van de Europese Unie vanuit het perspectief van kunstenaars. Dat de Federatie, vanaf het eerste begin actief in het bestuur van de ECA, hier zoveel energie in stopt, komt door onze inschatting dat zo de beleidsbeïnvloeding in Europa effectiever kan plaatsvinden.

De ECA zal vanaf 1996 financieel gesteund worden door de Europese Unie. Dat geldt ook voor de European Forum for Arts and Heritage (EFAH). Al direct na onze start met de op internationalisering gerichte activiteiten werden we betrokken bij een vanuit Engeland (the Campaign for the Arts) gestart initiatief om een netwerk te vormen van Europese en nationale koepels uit het totale veld van kunst en cultuur. Ook in de EFAH is de Federatie, als mede-oprichter, actief in het bestuur. Daarin bewaken wij dat de inbreng van kunstenaars is gegarandeerd, terwijl wij ook een bemiddelende positie innemen tussen EFAH en ECA. De EFAH bespaart ons nu al veel extra werk door, via de vestiging in Brussel, de diverse Europese instituten te 'monitoren'. Zo heeft de EFAH, met financiële steun van het Nederlandse ministerie van OCW, in beeld gebracht welke beleidsvoornemens vanuit diverse sectoren ook effecten kunnen hebben op de cultuursector.

Het is voor ons verheugend dat de twee netwerken die mede met onze inzet zijn ontwikkeld beiden financiële steun van de Europese Unie kunnen verwachten. Het lijken, in vergelijking met vele andere initiatieven, de meest serieuze te zijn. We willen hier dan ook actief mee verdergaan, zonder overigens ons binnenlands accent uit het oog te verliezen.

Dat neemt niet weg dat de Federatie, werkend aan een eigen netwerkje in Brussel, via de diverse Directions Generales (DG's), Nederlandse vertegenwoordigers en fracties en leden van het Europese Parlement, het een en ander aan beleidsrelevante informatie verkrijgt en ook rechtstreeks inbreng levert.

In het kader van de Europese Verkiezingen heeft de Federatie in de afgelopen periode de programma's van de verschillende partijen met betrekking tot kunst en cultuur vergeleken en dat overzicht gepubliceerd. Ook dat staat weer op ons programma.

De Federatie werkt ook aan de ontwikkeling van contacten tussen beeldende kunstenaarsorganisaties in Europa, omdat daarvan nog geen Europees netwerk bestaat, terwijl dat door organisaties als BBK en Kunstenbond FNV wel gewenselijk geacht wordt.

Het leek ons bij al deze internationale activiteiten logisch om ons ook aan te sluiten bij de Vereniging voor Internationale Culturele Betrekkingen. Wij nemen aan dat deze organisatie, komend vanuit de sector zelf, in toenemende mate een rol kan gaan spelen in het beleid. Eveneens zetten we onze diverse activiteiten voort die ertoe moeten bijdragen dat de Europese Unie iets doet aan de 'Status of the Artists'.

4 BELEIDSTHEMA'S EN DOELSTELLINGEN

In dit hoofdstuk gaan we kort in op de belangrijkste beleidsthema's en doelstellingen die de komende cultuurnota-periode gecontinueerd zullen worden. Uiteraard zullen zich gedurende die periode weer nieuwe zaken voordoen, die eveneens om onze volle inzet vragen.

4.1 Bovensectorale beleidsthema's en doelstellingen

4.1.1 *Landelijk hoofdthema's*

De Federatie speelt een belangrijke rol in het bepleiten van een stevige verhoging van het budget voor kunst en cultuur. Op de noodzakelijke momenten worden argumenten en cijfers aan politici en andere beleidsmakers voorgelegd. Een specifieke taak hebben we ontwikkeld op het terrein van de 'budgetbewaking', het analyseren en becommentariëren van de rijksbegroting en andere financiële stukken vanuit dat perspectief. Wij zijn enigszins de 'waakhond' van de kunstensector.

Deze activiteit voeren we vaak in samenspraak en soms samenwerking met andere organisaties uit, maar in ons pleidooi voor de (hedendaagse) kunsten staat de Federatie nog teveel alleen. In vergelijking met het terrein van het cultuurbehoud zijn de kunsten er in de vorige periode nogal bekaaid vanaf gekomen. Ook in de huidige regeerperiode dreigt dat te gebeuren. De Federatie respecteert uiteraard het grote belang van het cultuurbehoud, maar wil benadrukken dat er ook nu voldoende kunst gemaakt dient te worden om in de toekomst van 'de waardevolle kunst van de jaren negentig' te kunnen spreken. Dat is onze plaats ten opzichte van het uitgangspunt 'de toekomst van het verleden' van staatssecretaris Nuis.

De inhoudelijke thema's op dit 'bovensectorale' werkterrein worden eveneens met grote regelmaat aan de orde gesteld. Zo spant de Federatie zich al meerdere jaren in om het budget voor incidentele projecten te vergroten. Dat mag dan overigens niet ten koste gaan van de meerjarige zekerheden van anderen. Stonden wij daarin ten tijde van het vorige kunstenplan nog vrijwel alleen, op dit moment is het een algemeen issue binnen de kunsten. Wij menen daaraan een positieve bijdrage te hebben geleverd, door het helpen oprichten van de Associatie van Theaterinitiatieven en door het kritisch becommentariëren van het Fonds voor de Podiumkunsten. Ook in onze, samen met de Kunstenbond FNV geformuleerde, nieuwe inhoudelijke inbreng voor de komende Cultuurnota staat dit thema weer centraal. Ook dit is een kwestie van kunstenaars 'in eigen zadel helpen'. Hoewel er in de eerste opstelling van staatssecretaris Nuis hieromtrent veel bemoedigends is terug te vinden, blijven wij dit thema ook in de komende periode nog actief aan de orde stellen.

Met enige regelmaat benadrukken en beargumenteren wij ook dat kunstenaars en ontwerpers zelf meer invloed moeten hebben in adviesorganen en besturen.

4.1.2 *Auteursrecht*

Ook al zijn er vele disciplines in het veld van de kunsten, de auteursrechtelijke aspecten daarvan tonen grote overeenkomsten. Allen hebben te maken met auteursrecht of daarvan afgeleide rechten. Daarom heeft de Federatie van Kunstenaarsverenigingen in het verleden meegewerkt aan de oprichting van de Stichting Auteursrechtbelangen. Daarin wordt de

inbreng van de vele rechthebbenden bij het auteursrecht gebundeld en kennis en ervaring uitgewisseld. Dat geldt ook voor de andere auteursrechtelijke organisaties, als de Vereniging voor Auteursrecht en de Stichting Leenrecht. Vaak neemt de Federatie hierin ook bestuurlijk deel.

Het auteursrecht heeft vele belanghebbenden. Om daarbinnen de stem van de makers goed te laten horen nemen we deel aan de Auteursraad en organiseert de Federatie zelf een Platform Auteursrecht. Het gaat daarbij overigens niet alleen om 'getrapte' inbreng. Ook rechtstreeks, en vaak in directe samenwerking met de afzonderlijke beroepsverenigingen, wordt aan 'auteursrechtelijke' beleidsbeïnvloeding gewerkt (reprorecht, modellenrecht, leen-en verhuurrecht). Zo heeft de Federatie bij dat laatste wetsvoorstel, met succes, de tegenwerking van OCW doorbroken en ook het leenrecht voor beeldende kunstenaars per amendement ingevoerd gekregen. Op enkele van deze terreinen werken we ook richting Europese Unie. Zo hopen we, in samenwerking met onze internationale partners, het volgrecht via een Europese richtlijn ook in Nederland ingevoerd te krijgen.

De Federatie maakt zich zorgen over het imago van het auteursrecht in de Nederlandse situatie. Uit onze contacten met de politiek maakten wij op dat niet altijd voldoende zichtbaar is dat het bij auteursrecht niet zomaar om een kostenverhogend tarief gaat, maar om makers. We zullen ons inspannen die zichtbaarheid te vergroten.

4.1.3 *Kunstvakonderwijs*

Het intensiveren van de beleidsbeïnvloeding betekende ook hernieuwde aandacht van de Federatie voor een betere afstemming tussen het kunstvakonderwijs en de beroepspraktijk. Dit heeft er onder andere toe geleid dat wij het co-secretariaat van het Platformoverleg van de HBO-Raad op ons hebben genomen. Daarmee coördineren wij de inbreng vanuit het hele kunstenveld, dus ook de niet aangesloten kunstenaarsorganisaties en de organisaties van werkgevers in de kunstensector.

In de afgelopen periode is veel tijd en energie gestoken in het ontwikkelen van dit overleg en het van daaruit ontwikkelen van de diverse studierichtingenoverleggen (muziek, beeldend, drama en dans). Dat zijn de bijeenkomsten tussen de opleidingen en het deel van het beroepsveld binnen de afzonderlijke sectoren. De Federatie heeft zich bovendien, met succes, ingespannen om meer zicht te krijgen op wat er na de opleiding met de opgeleidenen gebeurt. Daarvoor hebben we, samen met de HBO-Raad, een nieuwe monitor ontwikkeld. De Federatie bepleit een betere voorbereiding op de beroepspraktijk binnen het kunstvakonderwijs. Aan bedrijfsmatige aspecten moet meer aandacht worden besteed, overigens zonder schade te doen aan de artistieke ontwikkeling.

Met onze, zowel coördinerende als initiërende, inbreng verwachten wij in de komende jaren een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan de verbetering in de afstemming van kunstvakonderwijs op het beroepsveld. Dat betreft zeker ook de discussie over (de omvang van) de uitstroom. Daarnaast zullen we ons ook met andere, meer inhoudelijke, thema's van het kunstvakonderwijs bezighouden.

4.1.4 *Kunsteducatie*

De betrokkenheid van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen bij het thema kunsteducatie is in eerste instantie een inhoudelijke. De Federatie bepleit consequent om kinderen, van jongs af aan en veel intensiever dan nu gebeurt, met kunst in aanraking te brengen. En niet alleen door het 'doen', maar ook door het 'kijken en luisteren'. Dat heeft alles te maken met wat Aad Nuis 'het in eigen zadel helpen' noemt. Voor een goed kunstklimaat is het een absolute voorwaarde.

De Federatie heeft aan de wieg gestaan van een organisatie als de Bundeling, juist omdat jeugdtheater daarbij zo belangrijk is. In de huidige kunstenplanperiode heeft de Federatie zich ingewerkt op het terrein van de basisvorming in het onderwijs. We hebben activiteiten ontplooid op beleidsmatig en politiek vlak binnen de sector onderwijs (voldoende mogelijkheden voor jeugdtheater in het onderwijs, versterking van de plaats van dans en drama in de basisvorming, enzovoort). De Federatie werkt, via de eigen verenigingen als de Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars (NBDK) en de Beroepsvereniging van Dramadocenten (BDD) samen met organisaties op het terrein van de kunsteducatie.

Wij willen bijdragen aan de versterking van de samenhang tussen de werkerterreinen binnen het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Wij willen vooral de mogelijkheden stimuleren om binnen het onderwijs bij te dragen aan de culturele vorming. Via de deskundigheid van de vele kunstenaars die hun beroepsmatige inbreng in het onderwijs leveren, kan de Federatie een essentiële bijdrage leveren.

4.1.5 *Mediabeleid*

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen zal zich in de komende discussie over het publieke bestel blijven inzetten voor een versterking van de essentie daarvan: dus de culturele, informatieve en educatieve taken van de omroep. De Federatie heeft dat ook de afgelopen jaren, mede vanuit de Programmaraad NOS, gedaan. Toen bleek dat ruime meerderheden geneigd waren de, daarmee strijdige, aanbevelingen van McKinsey hoe dan ook te willen volgen, hebben wij ons politiek sterk gemaakt voor een halvering van de periode waarin dit werd vastgelegd naar vijf jaar. Gelukkig is dat ook het beleid van het huidige kabinet. Dat geeft ons allen een nieuwe kans om niet alleen de gevraagde 'kwaliteit op nieuwe wegen' te ontwikkelen, maar ook nieuwe wegen naar kwaliteit in de omroep.

Binnen de Programmaraad van de NPS zullen wij ons in blijven zetten voor een betere programmering, en met name voor meer kunst en cultuur. De Federatie van Kunstenaarsverenigingen houdt zich ook bezig met die 'nieuwe wegen': de nieuwe media. Niet alleen door eigen intensief gebruik, maar ook beleidsmatig. Het gaat er daarbij om voorwaarden te ontwikkelen om de publieke toegankelijkheid en het gebruik en de invloed van de makers (waaronder de kunstenaars) veilig te stellen.

4.1.6 *Beroepserkenning*

Voor veel kunstenaars is het van groot belang dat zij als beroepsuitoefenaren erkend worden. Voor de belastingen, voor de Kamer van Koophandel of voor sociale uitkeringen moet telkens opnieuw en vaak met oneigenlijke bewijsvoering aangetoond worden dat een kunstenaar

beroepsmatig actief is. Voor de Tweede Kamer was dat aanleiding voor de, kamerbrede, aanvaarding van de motie Nuis. In deze motie vroeg de Tweede Kamer het kabinet beroepserkenning voor beeldende kunstenaars te onderzoeken om zo meer eenduidigheid te bewerkstelligen in de fiscale, economische en sociale behandeling van kunstenaars. De vorige minister van WVC, Hedy d'Ancona, heeft de Federatie gevraagd daarvoor voorstellen te ontwikkelen. Wij hebben, nu al weer enkele jaren geleden, een voorstel ingediend voor een register voor beeldende kunstenaars en daarbij suggesties gedaan voor opzet en criteria. Dit voorstel was met opzet zo ontwikkeld dat het ook snel geschikt te maken is voor andere kunstenaars. De minister heeft over dit voorstel nooit een standpunt geformuleerd en geen onderzoeksresultaat naar de Tweede Kamer gestuurd. Wij hebben dat wel gedaan, maar het onderwerp is politiek aan de bijstandsdiscussie gekoppeld. In het kader van de Wet Inkomensregeling Kunstenaars (WIK) wordt uiteraard wel aan een beroepsmatigheidstoets gedacht. Wij hebben echter grote bezwaren tegen de dan ontstane tweedeling, waarin door de alleen 'sociale' beroepsmatigheid ook aparte 'sociale' kunstenaars dreigen te ontstaan.

De Federatie zal zich dan ook extra inzetten om de brede beroepserkenning tot stand te brengen, waarbij inschrijving in het register uiteraard wel vrijwillig zal zijn. Ook omdat het hierbij evident om de makers en de verkenneren gaat hopen wij de periode Nuis te kunnen gebruiken voor de uitvoering van de motie Nuis.

4.1.7 *Kunstenaars en de bijstand*

Hoewel de Federatie zich, vanuit de beroepspositie van kunstenaars en ontwerpers, het meest nadrukkelijk inzet ter verbetering van het kunst- en cultuurbeleid, werd ook het thema 'kunstenaars uit de bijstand' belangrijk in ons werk. Door het signaleren van beleidsontwikkelingen ook buiten het directe terrein van kunst en cultuur, ontdekten we dat komende veranderingen in de Algemene Bijstandswet vergaande gevolgen zou hebben voor kunstenaars en daarmee voor het kunstbeleid. Al in 1991/1992 heeft de Federatie van Kunstenaarsverenigingen, samen met de BBK en de Kunstenbond FNV dit onderwerp op de politieke agenda geplaatst. Vanaf dat moment is het een stevig onderdeel van ons werk geworden, waarin alle elementen en fasen van beleidsbeïnvloeding te onderscheiden zijn.

Het uiteindelijke gezamenlijke voorstel is vooral door het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars is bedacht, maar de Federatie heeft in toenemende mate de coördinerende taak gekregen om als platform van het kunstenveld, dit proces te begeleiden. Wij zijn daarin ook het eerste aanspreekpunt voor het brede terrein van beleid en politiek. Ook hier werken wij voor een veel breder terrein dan de eigen aangesloten verenigingen. Met dit alles hebben we, samen met vele anderen, in zoverre succes gehad dat het voor het eerst gelukt is het kabinet te bewegen met een wet over de inkomenspositie van kunstenaars te komen. Op de inhoud van die wet hebben we nog het nodige aan te merken. Bovendien is door de wetgever een evaluatie in het jaar 2000 voorzien. Die zal, zeker indien de wet zelf nu niet flink wordt verbeterd, al van de eerste dag af aan van groot belang zijn voor de toekomstige positie van kunstenaars. Ondanks dit alles blijven wij er naar streven dat deze aandacht voor het materiële de meer immateriële beleidsinbreng vanuit de Federatie niet overheerst.

4.2 Sectorale beleidsthema's en doelstellingen

4.2.1 *Letteren*

Samenstelling eind 1995: VvL

Voor de Federatie is het van belang om bij haar vele 'bovensectorale' taken ook gebruik te maken van de specifieke kennis en ervaring van het terrein van de letteren. Bovendien draagt de Federatie ertoe bij dat bij de algemene activiteiten, zoals auteursrecht, mediabeleid, beroepserkenning of kunstenaars en bijstand, ook naar de aspecten van de letteren wordt gekeken. Het spreekt vanzelf dat een organisatie als de VvL, als enige beroepsvereniging in het veld van de letteren, de belangrijkste bron is voor het werk van de Federatie op dat terrein. Dat neemt niet weg dat de Federatie ook overleg heeft met andere betrokkenen op dat beleidsterrein, zoals het Fonds voor de Letteren of de Nederlandse Taalunie. Op deze wijze levert ook de Federatie haar bijdrage aan, zoals Nuis het zou zeggen, 'de talen en de taal'.

Specifieke ondersteuning vanuit de Federatie voor beleidsbeïnvloedende activiteiten in de sector letteren zijn uiteraard ook essentieel. Zo heeft de Federatie, samen met de VvL, een onderzoek opgezet naar de mogelijkheden voor oudere auteurs om zich voor een oudedagsvoorziening te verzekeren.

In de afgelopen periode hebben we ons meerdere keren tot de Vlaamse politiek gewend om het budget voor schrijvers en vertalers daar op een met Nederland vergelijkbaar peil te brengen. Op dit moment immers subsidieert de Nederlandse overheid het Vlaamse letterenbeleid ten koste van het budget van het Fonds voor de Letteren. Na een aanvankelijk goede ontwikkeling is er in Vlaanderen momenteel sprake van een beleidsmatige stagnatie. Die bedreigt ook enigszins de vaste boekenprijs, voor de Nederlandse letteren eveneens van groot belang.

Tevens zal verder worden gewerkt aan onze inbreng, zoals die in 'Geen kunst zonder kunstenaars' vermeld staan, bijvoorbeeld gericht op voldoende aanschaf van poëzie bij de bibliotheken, de positie van wereldschrijvers en het halen van de streefcijfers van het Fonds voor de Letteren.

4.2.2 *Beeldende kunst*

Samenstelling eind 1995: BBK, BNK, BBV, NKvB, NVK, VES, GKf, GBK, VBBK ZN en eigenlijk ook de Vakgroep Beeldend van de Kunstenbond FNV

Het 'smaldeel' beeldende kunst is een stevig onderdeel van de organisatie van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen. Mede daardoor en omdat er minder instituties in het veld van de beeldende kunst zijn dan bijvoorbeeld in de podiumkunsten heeft de Federatie op het terrein van de beeldende kunst een vrij centrale rol. De Federatie organiseert ook het beleidsmatig overleg met de staatssecretaris (twee keer per jaar) en het daarmee samenhangende ambtelijk overleg (ongeveer vier keer per jaar). Hetzelfde geldt voor het regelmatige overleg tussen het beroepsveld en instituties. Veel coördinatie, begeleiding en ook administratie is nodig om deze functie goed te kunnen vervullen.

Dat overleggen werpt overigens wel zijn vruchten af. Zo is bijvoorbeeld, na langdurige onderhandelingen en bijna een juridische procedure, een oplossing gevonden voor het voorma-

lige BKR-werk via de oprichting van en deelname in de stichting Kunstwegen. Na eveneens langdurige onderhandelingen is dat nog niet het geval voor het probleem van de BTW-verhoging in de beeldende kunstsector.

Er is contact met een groot aantal gemeenten en provincies over het daar gevoerde beeldende kunstbeleid. Naast de al genoemde zaken wordt er onder andere ook gewerkt aan de stelselherziening van het kunstonderwijs, fotografie, fonds BKVB, Mondriaan Stichting, buitenlandbeleid, rentesubsidieregeling, opdrachtenbeleid en percentageregeling, mogelijkheden scholingsfonds, economische regelingen voor beeldend kunstenaars en ondernemingsplannen, marktverruiming en kunstuitleen.

Een nauwkeurige aanduiding van wat in de periode 1997 tot en met 2000 allemaal aangepakt gaat worden, is weinig zinvol. Als (lange termijn) doelen zouden, enigszins samenvattend, genoemd kunnen worden:

- o Het bevorderen van een economisch verantwoorde beroepsuitoefening door de kennis van beeldende kunstenaars op dit terrein te verbeteren.
- o Het vergroten van inkomsten uit de vrije verkoop, opdrachten en auteursrechten.
- o Het versterken van de positie van de kunstenaar binnen de distributiekanaalen (galeriers, kunstuitlenen, enzovoort) en eventueel versterking van de structuur en effectiviteit van de distributiekanaalen zelf.
- o Het vergroten van afname beeldende kunst door vergroting van belangstelling en kennis bij het publiek en invoering fiscale aftrekbaarheid.

4.2.3 *Fotografie*

Samenstelling eind 1995: GKf

De fotografen nemen binnen de Federatie deel aan de BK-overleggen. Daar komen ook de punten met betrekking tot fotografie aan de orde. Wij steunen echter de optie dat er ook specifieke aandacht voor fotografie in het kunstbeleid moet zijn. Daarmee is dan al direct de belangrijkste doelstelling op dit beleidsterrein voor de nieuwe cultuurnota-periode aangegeven. In de afgelopen periode is daarmee in feite een begin gemaakt door de opening van het, in het verleden mede door de Federatie geïnitieerde, Fotografie-instituut. De verdere stappen kosten het ministerie van OCW blijkbaar wat meer moeite. Vandaar dat er regelmatig, ook met OCW, wordt gesproken over de Fotografie-tijdschriften, het opdrachtenbeleid, aankoopbeleid en het tekortschietende budget voor fotografie.

Gelukkig heeft het ministerie de Federatie wel in staat gesteld om, samen met de GKf, een onderzoek te doen naar de sociaal-economische positie van fotografen. Hierdoor is meer inzicht verkregen in hun bedrijfsmatige positie.

4.2.4 *Vormgeving*

Samenstelling eind 1995: bNO, BNI, NVK, VES, terwijl aan het overleg ook deelnemen: NIC en regelmatig de KIO.

In de sector vormgeving zijn de afgelopen tien jaar belangrijke verbeteringen bereikt. Er is een specifiek vormgevingsbeleid ontwikkeld, daarvoor een eigen budget 'geormerkt' en werd enkele jaren geleden het Vormgevingsinstituut geopend. Samen met de desbetreffende beroeps-

verenigingen heeft de Federatie hieraan een substantiële bijdrage geleverd. Wij hebben nu ook als taak om, als organisator van het Platform Vormgeving, zorg te dragen voor contact en afstemming met dat instituut, maar ook met de Mondriaan Stichting, zo mogelijk het Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB), de lagere overheden, het kunstvakonderwijs en het ministerie van OCW. Ook met het ministerie van Economische Zaken is overleg, zowel over het economische beleid en vormgeving als specifiek over het modellenrecht. Met de Tweede Kamer is ook contact over de noodzaak om vanuit het beleidssterrein Economische Zaken tot een gericht beleid voor de sector vormgeving te komen. KIO en bNO willen echter met dat ministerie een eigen traject bewandelen, vooral via het overleg voor het industrieel ontwerp. Wanneer beide trajecten kunnen samenkomen in een, ook politiek, breder offensief is op dit moment niet te overzien.

Daarnaast zijn in het Platform ook zaken aan de orde als de gevolgen van de Europese Integratie, de besluiten van het Europees Parlement over een Europees Designbeleid, de World Crafts Council, de recente BTW-verhoging in de beeldende sector, stelselherziening van het kunstvakonderwijs, het (ontbrekende) opdrachtenbeleid en het vormgevingsbeleid van de lagere overheden. Vanuit de Federatie willen we ons daarbij extra inzetten om ook vormgevingsbeleid bij de lagere overheden te bewerkstelligen en om een betere afstemming te helpen realiseren tussen de vak-opleiding en de praktijk.

4.2.5 Theater

Samenstelling per eind 1995: Associatie van Theaterinitiatieven, de Bundeling, VDK en BDD

De overleggen van de Federatie zijn veel breder samengesteld dan deze samenstelling aangeeft. Zo functioneerde er een Platform Theater, waarin naast de Associatie, de Bundeling (jeugdtheater) en de VGNB (poppentheater) ook de Mime Combinatie en de Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen betrokken waren. Daarnaast bestond, in Federatie-verband, een 'Denktank Theater', waarin een aantal onafhankelijke theatermakers en mensen van gezelschappen verder nadachten over het toekomstig theaterbestel. Vanuit de samenwerking met de Kunstenbond FNV en daarnaast in samenwerking met onder andere Theater Netwerk Nederland, de Vereniging Vlakke Vloertheaters en het Fonds voor de Podiumkunsten is door de Federatie van Kunstenaarsverenigingen de nodige inbreng geleverd voor een toekomstig theaterbestel. Wij gaan er vanuit, hopelijk mede door uitbreiding van de eigen leden met de Kunstenbonden FNV en CNV, dat we vanuit een breed draagvlak, ook in de theatersector, creatieve beleidsmatige inbreng zullen blijven leveren.

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is er al in de lopende kunstenplanperiode in geslaagd het eigen draagvlak en de eigen inbreng in de podiumkunsten flink te versterken. Vooral het helpen oprichten van een nieuwe kunstenaarsorganisatie, de Associatie van Theaterinitiatieven, was daarbij van groot belang. Op die manier hebben theatermakers weer zelf een stem in het koor dat anders geheel en al door instellingen wordt overheerst.

Er zijn veel onderwerpen aan de orde waarvan we er enkele willen noemen: 'productie- of afnamebeleid', de overgang van voorziening naar gezelschap en van gezelschap naar eigen accommodatie, de convenanten met lagere overheden, het Fonds voor de Podiumkunsten, podiumkunstenaars en de bijstand, de 15%-maatregel, de verkorting van de WW-periode en de BTW-verlaging om bezuinigingen op te vangen.

4.2.6 *Dans*

Samenstelling per eind 1995: NBDK en Associatie van Theaterinitiatieven.

De inbreng van de Federatie met betrekking tot de dans komt ook voort uit een veel breder overleg dan alleen van de eigen leden. Daarnaast functioneren in het Platform Dans van de Federatie ook het Theater Instituut Nederland (TIN), het Directie Overleg Dans (DOD), de Kunstenbond FNV, de danswerkplaats Korzo en de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Daarin worden onderwerpen besproken als: de beroepserkenning van danskunstenaars, de decentralisatie van het kunstbeleid, flexibilisering en differentiatie van de meerjarige subsidies, verruiming projectenbudget, verbetering artistieke begeleiding bij de werkplaatsen, verbetering productionele begeleiding bij de produktiehuizen, verbetering van de mogelijkheden voor jonge choreografen bij de gevestigde dansgezelschappen, verbetering van het afname- en promotiebeleid voor de dans en verbeteringen van de structuur van de dansopleidingen. Er zijn door de Federatie, in samenwerking met andere, hiertoe ook enkele studiedagen georganiseerd.

In andere samenwerkingsverbanden, vooral samen met de instellingen van kunsteducatie, is de versterking van de binnen- en buitenschoolse danseducatie naar beleid en politiek uitgedragen. Het verruimen van de ontwikkelingsmogelijkheden voor choreografen door middel van een Fonds voor de Choreografie is ontwikkeld in een klein groepje 'Karin Post'. In het verlengde daarvan steunen wij een initiatief om tot een Vereniging voor Choreografen te komen.

4.2.7 *Muziek*

Samenstelling per eind 1995: GeNeCo, BIM, NVMM en VDK.

Meer inbreng in het muziekbeleid was een logisch onderdeel van het Beleidsplan 1993-1996 van de Federatie. Er is weer een Platform Muziek tot stand gebracht, waarin naast de eigen organisaties ook organisaties als de Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaars Vereniging (KNTV), de Stichting Popmuziek Nederland (SPN), soms het Contactorgaan Nederlandse Orkesten (CNO), de Stichting Jazz in Nederland (SJIN), de Kunstenbond FNV en binnenkort de Nederlandse Toonkunstenaars Bond (NTB) deelnemen.

Thema's die aan de orde komen zijn onder andere: het orkestbestel, het hedendaags Nederlands repertoire bij de orkesten, de mogelijkheden voor jonge dirigenten, het internationaal cultureel beleid, de bijstandsproblemen, de achtergestelde positie van de popmuziek in het kunstbeleid, het toekomstige beleid van de SJIN en het Fonds voor de Scheppende Toonkunst.

Ook in het veld van de muziek blijken wij een nuttige rol te kunnen spelen door het organiseren van werkconferenties. Zo'n werkconferentie organiseerden we, samen met de BIM, voor Jazzpodia. Dit leidde tot de oprichting van een landelijk netwerk voor Jazzpodia in oktober 1995. De Federatie organiseerde, samen met diverse andere organisaties in de wereld van de jazz, het eerste Nederlandse Jazzcongres. Vanuit het succes daarvan werd recent het Nederlands Jazz Overleg opgericht. De Federatie neemt daarin deel en verzorgt het secretariaat.

4.2.8 *Film*

Hoewel de Federatie van Kunstenaarsverenigingen sinds 1987 geen beroepsorganisatie van filmers als aangeslotene heeft, hebben wij ons toch 'gewoon' met beleidsbeïnvloeding op dit vakgebied beziggehouden. Dat is mede mogelijk omdat wij ook in deze sector contacten in het veld onderhouden en vooral omdat wij in ons bestuur over de nodige actuele kennis en deskundigheid beschikken. Toch is de Federatie met de Nederlandse Beroepsvereniging van Filmers (NBF) in overleg in de hoop dat deze zich opnieuw zal aansluiten. Ook hier is het vooral de contributie-hoogte die tot problemen leidt. Dat beperkt de Federatie feitelijk in haar mogelijkheden omdat ze niet vanuit een nagenoeg volledig draagvlak in de kunstensector kan functioneren.

Overigens zijn op dit moment enkele principe-afspraken gemaakt die er toe moeten leiden dat op korte termijn, tenminste incidenteel, met een aantal betrokken organisaties (als NBF en het Filmfonds) over het gewenste filmbeleid wordt gesproken.

In onze inbreng staat centraal dat er in Nederland een betere infrastructuur voor de film ontwikkeld moet worden. De verschillende 'soorten' films (van kunstzinnig tot commercieel) zijn afhankelijk van dezelfde, te beperkte, infrastructuur. Daarnaast bepleiten we een betere promotie en een meer actieve en financieel meer verantwoorde betrokkenheid van de televisie bij de film.

5 DE INTERNE ORGANISATIE VAN DE FEDERATIE

5.1 Draagvlak

Op 5 januari 1996 bestaat de Federatie van Kunstenaarsverenigingen formeel 50 jaar. Wij vieren dat jubileum op 26 april van dat jaar. Uit de titel van het boek dat Jan Kassies en Fenna van de Burg over de geschiedenis van de Federatie en (daardoor van) de Raad voor de Kunst schreven blijkt waar het om te doen was: 'Om eenheid en zeggenschap'. Uit de inhoud van het boek blijkt dat dat nooit is gelukt. De Federatie is er in die vijftig jaar nooit in geslaagd alle kunstenaarsorganisaties te verenigen. Dat is in het verleden wel voortdurend nagestreefd. Daarin heeft de Federatie zich de laatste jaren wat gematigd. Toch zijn er positieve ontwikkelingen zichtbaar. Enkele verenigingen die al, naar aanleiding van de dienstverlenende periode, besloten hadden om het lidmaatschap te beëindigen zijn toch lid gebleven. Er zijn ook een drietal verenigingen nieuw toegetreden. In 1990 waren er 5200 kunstenaars en ontwerpers aangesloten bij de Federatie georganiseerde verenigingen, in 1995 zijn dat er zo'n 6.400.

Hoewel er dus reden is voor enige tevredenheid, maar we moeten alert blijven. Enerzijds omdat dat proces zich nog voortdurend kan keren. De bNO overweegt bijvoorbeeld al een aantal jaren om het lidmaatschap te beëindigen. Anderzijds omdat een aantal organisaties zich nog niet via de Federatie van Kunstenaarsverenigingen beleidsbeïnvloedend gebundeld hebben. Die twee zaken hebben precies dezelfde hoofdoorzaak: de hoogte van de contributie.

Met de Kunstenbond FNV is steeds intensiever samengewerkt. Zo kunnen wij helpen om ook de ervaringen van de zelf vooral op belangenbehartiging gerichte grootste kunstenaarsorganisatie positief in te zetten. Ze zijn vaak goed vertegenwoordigd in delen van het kunstenveld waar de Federatie maar weinig aangeslotenen heeft.

De vakgroep beeldend van de Kunstenbond heeft in feite binnen de Federatie meegedraaid. Daaruit groeit de hoop dat, mede door hun fusie met de BBK, ook zij zich aansluiten bij de Federatie.

Het proces is nog verder gegaan: ook de Kunstenbond CNV, de Nederlandse Toonkunstenaarsraad en de Nederlandse Illustratoren Club (NIC) willen zich aansluiten, maar zijn niet in staat om de contributie te betalen. Ook bij de filmers (NBF), de toonkunstenaars van de KNTV en de bij de centrale van Middelbaar en Hoger Personeel (MHP) aangesloten lijkt dit het overwegende probleem. Met allen zijn we in gesprek. Een aangesloten organisatie als de bNO is absoluut niet van plan de 20.000 tot 30.000 gulden van de huidige contributie te blijven betalen.

Wie de geschiedenis van de kunstenaars- en ontwerpersorganisaties een beetje kent, weet dat het hier om een unieke situatie gaat. Nooit eerder was de oorspronkelijke opzet van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen zo dicht benaderd: vanuit alle georganiseerde kunstenaars en ontwerpers beleid te ontwikkelen en invloed uit te oefenen. We willen alle kansen dan ook benutten. De Federatie heeft een voor organisaties van kunstenaars en ontwerpers aantrekkelijk produkt: informatie over en steun bij invloed in 'het' beleid. De Federatie heeft ook een aantrekkelijk produkt voor de beleidsmakers: de wetenschap dat beleidsvoornemens gekend en becommentarieerd worden door de betrokkenen. Het is echter niet redelijk om van de soms armlastige en altijd ongesubsidieerde organisaties van kunstenaars en ontwerpers zo'n groot aandeel te vragen in de meer 'abstracte' beleidsbeïnvloeding. De contributie die de Federatie nu vraagt is een veelvoud van wat in onze sector gangbaar is. Dat is voor de Federatie op termijn onhoudbaar. Bovendien schiet de Federatie haar doelstelling, en naar wij veronderstellen die van de subsidiërende overheid, voorbij door de kans te missen vanuit het stevige en brede draagvlak van (bijna) alle organisaties van kunstenaars en ontwerpers inbreng te leveren. Wij hopen dan ook, met een meer evenwichtige contributie-opbouw, ons draagvlak flink te vergroten. Wij proberen dat te bereiken met een verlaging van de contributie-inkomsten met niet meer dan 50.000 gulden.

5.2 Onderzoek

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is absoluut geen wetenschappelijk onderzoeksinstituut en streeft dat ook niet na. Toch hebben we in de afgelopen jaren het nodige aan onderzoek verricht en de behoefte aan verdergaande beleidsrelevant onderzoek blijft groot. Zelf hebben we de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar het provinciaal muziekbeleid, het beeldende kunstbeleid van de lagere overheden, het vormgevingsbeleid van de lagere overheden, de kunstenaarsorganisaties in Europa en enkele meer sociaal-economische onderzoeken. Wij moeten deze onderzoeken noodgedwongen zelf uitvoeren omdat elders weinig beleidsrelevant empirisch onderzoek plaatsvindt, terwijl er in deze sector ook weinig aan data-verzameling wordt gedaan. Bij dit werk maken wij veelvuldig gebruik van stagiaires. Wij gaan er vanuit dat wij voortdurend maximaal twee stagiaires tegelijkertijd kunnen opvangen. Ook op deze manier nemen wij, als relatief kleine organisatie, onze verantwoordelijkheid voor een betere afstemming tussen opleiding en praktijk.

Wij hebben grote behoefte aan actueel inzicht in de sociaal-economische positie van diverse groepen kunstenaars en ontwerpers en de sector als geheel. Door de afdeling beeldende kunst van het ministerie van OCW zijn interessante gegevens over die sector gepubliceerd. Zelf hebben we bijgedragen aan het sociaal-economisch inzicht in de sectoren vormgeving, letteren, fotografie en beeldende kunst. Een ieder die te maken heeft met de beleidsontwikkeling van de

WIK ervaart het gebrek aan gegevens nu als een gemis. De Federatie van Kunstenaarsverenigingen is bezig om, gebruik makend van de ledenlijsten, een bescheiden 'branchethermometer' te ontwikkelen.

5.3 Informatiebrochures

De afgelopen jaren heeft de Federatie in samenwerking met het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars de informatiebrochures uitgegeven. Elk jaar opnieuw zijn hiervoor nieuwe produkties gemaakt en aan zo'n duizend kunstenaars verkocht. In het werk van de Federatie is het een grotendeels oneigenlijke taak omdat het weinig met de beleidsbeïnvloeding te maken heeft. Het heeft wel een directe en nuttige functie naar individuele kunstenaars. We hebben de uitgave dan ook doorgezet en de praktische werkzaamheden aan de BBK uitbesteed. Na een financieel verlies daarover in 1992 en de daarop direct volgende kostenbesparende maatregelen streven wij budgettaire neutraliteit na. Dat wordt bijna gehaald.

De huidige informatiebrochures zijn vooral van belang voor beeldende kunstenaars. Wij streven er naar deze ook voor podiumkunstenaars en anderen geschikt te maken. Een vergaande samenwerking met de Kunstenbond FNV kan ook hierbij mogelijkheden bieden.

5.4 Overige dienstverlening

Hoewel de Federatie van Kunstenaarsverenigingen het eerdere accent op dienstverlening consequent heeft verlegd naar beleidsbeïnvloeding zijn er nog enkele dienstverlenende aspecten in ons werk. Ten eerste de ondersteuning ten aanzien van beleidsbeïnvloeding, zoals die door een beroepsvereniging zelf wordt verricht. Daarnaast zijn er enkele andere vormen van dienstverlening die wij, in wederzijds belang, willen voortzetten. Zo heeft de Federatie een geautomatiseerde ledenadministratie van de leden van de aangesloten verenigingen. Voor het versturen van FederatieNieuws hebben wij die ook nodig. De verenigingen kunnen gebruik maken van die ledenadministratie. Wij zijn eind 1995 overgegaan naar een nieuw en meer flexibel te gebruiken ledenadministratie. Daarmee hebben we meer mogelijkheden voor onszelf en voor de verenigingen. De Federatie heeft ook een enkele collectieve verzekering afgesloten, vooral voor ziektekosten en een autoverzekering. Op deze manier kunnen leden, vanwege het relatief grote aantal dat via de Federatie te bereiken is, een redelijke korting krijgen.

De Federatie is niet alleen in toenemende mate een aanspreekpunt voor beleidsvragen (kamerleden, ambtenaren, ambassades, politieke partijen en pers) gebleken, maar vervult ook voor individuele kunstenaars een belangrijke verwijfsfunctie. [Dat is ook aan de orde bij de regelmatige vragen naar een vereniging waarvan men lid kan worden.]

5.5 Wat aanvullende feiten

De overleggen en platforms van de Federatie zijn hiervoor al aan de orde gekomen. Bij de Federatie zijn op dit moment de volgende organisaties aangesloten:

Associatie van Theaterinitiatieven
BBK, Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars
BBV, Beroepsvereniging voor Beeldend Kunstenaars

BDD,	Beroepsvereniging Dramadocenten
BIM,	Beroepsvereniging van Improviserende Musici
BNI,	Beroepsvereniging van Nederlandse Interieurarchitekten
BNK,	Beroepsvereniging van Nederlandse Kunstenaars
bNO,	Beroepsvereniging van Nederlandse Ontwerpers
Vereniging van Jeugdtheatergezelschappen, De Bundeling	
GBK,	Gemeenschap Beeldende Kunstenaars
GeNeCo,	Genootschap van Nederlandse Componisten
GKf,	Beroepsvereniging van fotografen
NBDK,	Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars
NKvB,	Nederlandse Kring van Beeldhouwers
NVK,	Nederlandse Vakgroep Keramisten
NVMM,	Nederlandse Vereniging van Muziekinstrumentenmakers
VBBK ZN,	Vereniging van Beroeps Beeldende Kunstenaars Zuid Nederland
VDK,	Vereniging van Docenten in het Kunstvakonderwijs
VES,	Vrije Vormgevers
VvL,	Vereniging van Letterkundigen

Op 31 december 1995 wordt het bestuur gevormd door:

Digna Sinke, filmmaker	voorzitter
Paul Steinhauser, auteursrechtadvocaat	secretaris
Piet Boef, financieel deskundige	penningmeester
Roel Teeuwen, beeldhouwer	beeldende kunst
vacature	vormgeving
Dick Visser, gitarist/componist	kunstvakonderwijs
Thierry Rijkhart de Voogd, beeldend kunstenaar	beeldende kunst
Gerry Morel, danspedagoge	dans
Donald Bleijleve, adviseur	algemeen
Gilius van Bergeijk, componist	muziek
Frans de Haan, auteur/vertaler	letteren
Jolien Verweij, theaterprogrammeur	theater

Op het bureau van de Federatie is ongeveer 136 uur per week beschikbaar voor het beleidswerk (inclusief de directie-functie) en 64 uur aan administratie. Dat is aldus verdeeld:

Jack Verduyn Lunel	Directeur
Annemarie Koopman	Beleidsmedewerker
Eric Pul	Beleidsmedewerker
Nico Klous	Beleidsmedewerker
Lucie Göpner	Administratie
Joan Slagveer-Rogers	Directie-secretariaat

Vermeld kan nog worden dat de Federatie 'vertegenwoordigd' is in de volgende instellingen en organisatie:

- o Programmaraad NPS
- o Boekmanstichting
- o VUT fonds voor kunst en cultuur
- o Stichting Auteursrechtbelangen

- o Stichting Leenrecht
- o Stichting Kunstwegen
- o European Forum for Arts and Heritage (EFAH)
- o European Council of Artists (ECA)
- o Beoordelingscommissie Arbeidsmarkimpuls bij het Fonds voor de Podiumkunsten
- o Stichting Podiumkunstwerk

Sinds november 1995 heeft de Federatie, naast het kantoor in Den Haag, een kleine dependance in Amsterdam. Het gaat om 1 kamer plus de vergadermogelijkheid bij de Amsterdamse Kunstraad.

6 DE FINANCIËLE CONSEQUENTIES

Allereerst ter vergelijking een begroting met ongeveer het huidige subsidieniveau. Deze is grotendeels gebaseerd op onze begroting 1995.

LASTEN

1. personeel	467.000
2. huisvesting	70.500
3. organisatie	75.500
4. activiteiten	80.300
totaal	693.300

BATEN

5. subsidie	533.300
6. contributies	160.000
totaal	693.300

De begroting 1995 zal vermoedelijk worden overschreden. Onze begroting 1996 geeft een reëler beeld van de uitgaven, maar sluit met een tekort van ongeveer 19.000 gulden, of uitgaande van meer recente inzichten zo'n 15.000 gulden. Ook bij volledig ongewijzigd beleid zou onze subsidie tenminste met dat bedrag verhoogd moeten.

De Federatie had vanaf 1992 lagere personeelslasten dan verwacht vanwege nieuw, jonger en dus in het begin lager ingeschaalde medewerk(st)ers. Dat geld was hard nodig voor de activiteiten. Die mensen zijn nu, vier jaar later, minder laag ingeschaald. De WAGGS-gelden schoten in onze situatie tekort om dit op te vangen. Wij hebben dat op termijn dreigende tekort al een aantal jaren geleden aangekondigd. Omdat we dit voorzien hebben en het vanuit het systeem van budgetfinanciering mogelijk is hebben we voor dat tekort gereserveerd. Dat is uiteraard geen structurele oplossing.

De begroting, horende bij dit beleidsplan 1997 - 2000, ziet er aldus uit:

	1997	1998	1999	2000
LASTEN				
1. personeel	544.000	544.000	544.000	544.000
2. huisvesting	65.700	67.700	69.700	71.900
3. organisatie	78.000	80.300	82.800	85.000
4. activiteiten	155.600	160.300	165.100	170.000
totaal	843.300	852.300	861.600	870.900
BATEN				
5. subsidie OCW	733.300	738.300	744.600	750.900
6. contributies	110.000	114.000	117.000	120.000
totaal	843.300	852.300	861.600	870.900

Toelichting:

- Ad. 1 We hebben, zoals gevraagd, de 'huidige' personeelskosten ook in de komende jaren in de meerjarenbegroting opgenomen. Die zijn dan overigens juist iets lager dan voor 1995 is begroot. De post personeelskosten is vanaf 1997 verhoogd met de in ons beleidsplan uitvoerig toegelichte en even noodzakelijke medewerk(st)er documentatie en informatie. Inclusief werkgeverslasten gaan wij uit van 85.000 gulden extra.
Gezien ons totale verzoek om extra subsidie hebben we het uiteindelijk toch niet aangedurfd de daarbovenop nog gewenste extra beleidsmedewerk(st)er, zelfs niet per 1999, aan te vragen.
- Ad. 2 Onze huur is geïndexeerd. In 1997 hebben we dat nog niet opgenomen, maar vanaf 1998 gaan we in de begroting uit van jaarlijks 3% (huidige inflatie) extra uitgaven voor alle niet-personele posten.
- Ad. 3 Zie Ad. 2.
- Ad. 4 Bij de activiteitenkosten gaat het in eerste instantie om 50.000 gulden extra vanaf 1997 voor de verveelvoudiging van de oplage van FederatieNieuws vanwege de gewenste vergroting van het draagvlak van de Federatie. Daarnaast zijn vanaf 1997 jaarlijks 10.000 gulden nodig om onze internationale activiteiten naar behoren te verrichten en 5.000 gulden voor een betere toegang tot het Internet.
In de jaren daarna gaat het alleen om de gevolgen van de inflatie.

Ad. 5 Wij gaan hierbij dus uit van een subsidieverhoging voor nieuw beleid van 200.000 gulden vanaf 1997:

- 85.000 gulden voor een medewerk(st)er documentatie en informatie,
- 10.000 gulden voor internationale activiteiten,
- 5.000 gulden voor een meer permanente bereikbaarheid op het Internet,
- 50.000 gulden voor FederatieNieuws en
- 50.000 gulden om ons draagvlak te behouden en zelfs flink te kunnen vergroten.

In de jaren daarna gaan we alleen uit van de opvang van de kostenstijging bij een inflatie van zo'n 3% per jaar en hebben we uiteindelijk, gezien de totale omvang van onze aanvraag, node afgezien van de gewenste extra beleidsmedewerk(st)er.

Ad. 6 Zoals we hebben toegelicht gaan we uit van een noodzakelijke verlaging van de contributie-opbrengen vanaf 1997, terwijl die daarna wel aan de ontwikkeling van de inflatie wordt aangepast.

7 CONCLUSIES

De Federatie van Kunstenaarsverenigingen meent haar ambities uit haar vorige beleidsplan waargemaakt te hebben. Op een groot aantal terreinen is er zelfs meer aangepakt dan gepland. De Federatie is weer zichtbaar aanwezig op het terrein van kunstbeleid en daardoor in staat zowel 'oog en oor', maar vooral ook 'stem' van kunstenaar en ontwerper te zijn. Ons voornemen voor de periode van de Cultuurnota 1997-2000 is dan ook om op de ingeslagen weg voort te gaan en het nu ingezette beleid te versterken. Daarop is dit beleidsplan en de subsidie-aanvraag gericht.

Uit dit beleidsplan en uit onze jaarverslagen blijkt overduidelijk dat wij in hoge mate bijdragen aan de hoofdlijnen van beleid van staatssecretaris Nuis uit 'Pantser of ruggegraat'. Onze inzet ter versterking van de kunsteducatie, van het publieke bestel en van de culturele component in de oude en nieuwe media, de actieve beïnvloeding van het beleid van de lagere overheden, onze vele internationale activiteiten, onze bijdrage aan het letterenbeleid en ons werken vanuit de beroepservaring van de kunstenaars en ontwerpers zelf sluiten volledig aan bij de hoofdlijnen als 'in het eigen zadel helpen', 'kwaliteit op nieuwe wegen (oude en nieuwe media)', 'cultureel stadsleven', 'internationaal: vrijhaven', 'de talen en de taal' en 'de makers en de verkenner'. Uit de nota blijkt ook dat wij, met respect voor het culture erfgoed, het accent bij 'de toekomst en het verleden' zelf wat meer op de toekomst en het heden leggen. Wij zijn min of meer afhankelijk van onze leden voor het ontwikkelen van specifieke 'interculturele' activiteiten. Beleidsmatige aandacht geven aan en vragen voor dit onderwerp zal, naast het eigen personeelsbeleid, vooralsnog ons belangrijkste instrument zijn.

Het beleidsplan 1997-2000 geeft ook aan wat wij de komende periode anders en beter willen aanpakken. Onze hoogste prioriteit is een extra formatieplaats voor een medewerk(st)er documentatie en informatie. Hierdoor zullen we beter in staat zijn de vele analoge en digitale gegevens te verzamelen en te ordenen, ze te vertalen naar hun doorwerking in onze sector en de gegevens en analyse beter en tijdiger beschikbaar te stellen. Sectorgewijze overzichten (bulletins) van voor kunstenaars en ontwerpers van belang zijnde ontwikkelen zullen de algemene informatie in FederatieNieuws aanvullen. Daarnaast zullen we onze huidige aanwe-

zigheid op het World Wide Web (Internet) ook gebruiken om informatie te verspreiden. Ook zal onze eigen PR professioneler aangepakt worden.

Gebruik makend van de leden van de beroepsorganisaties willen we een bescheiden 'branchethermometer' ontwikkelen om de sociaal-economische positie van kunstenaars beter te kunnen volgen, zowel per sector als algemeen.

De mogelijkheid om ook ons draagvlak stevig te verbreden en vanuit de meeste georganiseerde kunstenaars onze inbreng te leveren lijkt nu aanwezig. Die historische kans kan eerder benut worden indien wij in staat zijn de oplage van FederatieNieuws aan die nieuwe situatie aan te passen en dus te vereenvoudigen. Zo zal ons activiteitenbudget ook, in bescheiden mate, aangepast moeten worden om de verhoogde internationale activiteiten ook in de komende jaren voort te kunnen zetten.